

marxistické sociologie, takže v určitém smyslu bude možné hovořit o *sociologizaci* sociální statistiky;

-- postupná *diferenciace* a *specializace* soustav sociálně statistických ukazatelů podle funkcí, kterým mají tyto soustavy v procesu řízení sloužit;

-- častější používání (při konstrukci sociálních ukazatelů spočívajících dosud převážně v prostém údaji četnosti) i *složitějších* informačních struktur, jako jsou charakteristiky statistických rozložení, charakteristiky vztahů mezi statistickými řadami nebo rychlosti změn, jakož i syntetické indexy;

-- stále širší využívání metod sběru a analýzy dat vyvinutých a aplikovaných původně jen v *sociologickém výzkumu* (tento trend je možné považovat za druhou složku v procesu sociologizace sociální statistiky).

Michal Illner

Mezinárodní spolupráce v oblasti sociologie mládeže

Značný zájem marxistické sociologie o problematiku mládeže je automaticky vyvolán i praktickými potřebami dnešní socialistické společnosti. Současná politická situace, dosažená společenská a ekonomická úroveň socialistické společnosti, nástup vědeckotechnické revoluce a perspektivy další výstavby socialismu v plné šíři otevírají problém optimalizace a cílevědomé regulace všech základních podmínek pro příznivé utváření osobnosti, sociální začlenění, výchovy a formování mládežnické generace.

Takto pojetá práce s mládeží zasahuje do všech oblastí společenského života a klade značné požadavky jak na organizaci mládeže, tak i na příslušné stranické a státní orgány a instituce a odráží se nejen v úzké spolupráci těchto orgánů a institucí s vědeckovýzkumnými pracovišti v jednotlivých socialistických zemích, ale i snahou o co nejrozsáhlejší mezinárodní spolupráci. I když v minulosti existovala spolupráce s vědeckovýzkumnými pracovišti, šlo spíše o kontakty jednotlivých pracovníků, které byly založeny na osobních setkáních při příležitosti různých seminářů a konferencí. Navíc byla mnohde v minulých letech spolupráce se socialistickými zeměmi podceňována a pracovníci v této oblasti se častěji orientovali na instituce v kapitalistických státech, což se mimo jiné odráželo v domácí produkci.

Snaha po důsledné integraci vědeckovýzkumné práce orientovaná na problematiku mládeže v rámci socialistických zemí na základě mnohostranných vztahů nemá příliš dlouhou tradici. První krok k realizaci tohoto integračního programu byl učiněn v roce 1973, kdy Ústřední ústav pro výzkum mládeže v Lipsku uspořádal mezinárodní konferenci věnovanou metodologickým a metodickým otázkám výzkumného procesu v marxisticko-leninském výzkumu mládeže, které se zúčastnily delegace Bulharska (vedoucí P. Mitev),

Polska (vedoucí prof. S. Mika), Rumunska (vedoucí prof. E. Cinča), Maďarska (vedoucí I. Lantos) a Československa (vedoucí prof. F. Kahuda). Konala se ve dnech 16. a 17. května v prostorách Vysoké školy FDJ v Bogensee u Berlína. Jednání probíhalo ve třech sekcích:

1. Problémy výzkumného procesu a sociálních experimentů.
2. Problémy výzkumných technik.
3. Statistické problémy v sociálním výzkumu.

Konference byla zahájena a ukončena vždy půldenním zasedáním. Úvodní referát *Společenské cíle a metodologické problémy marxisticko-leninského výzkumu mládeže v NDR*¹ přednesl ředitel Ústředního ústavu pro výzkum mládeže prof. Walter Friedrich. Hovořil o vývoji výzkumu mládeže v NDR a jeho současných úkolech, úspěších i nedostacích. Celý referát byl postaven především na konkrétních zkušenostech jak jeho samotného, tak i na zkušenostech jeho spolupracovníků.

Cenný byl i kritický postoj, který odkrýval některé stinné stránky poměrně rozsáhlého rozvoje zkoumání mládeže. I když se prof. Friedrich věnoval situaci v NDR, mnohé postřehy mají podle našeho názoru obecnou platnost jak pro vědeckovýzkumnou práci v ČSSR, tak i v ostatních socialistických státech. Poté byla zahájena jednání ve zmíněných třech sekcích, která probíhala dvě půldne. V závěrečném plenárním zasedání vystoupili jak pracovníci lipského ústavu, tak i někteří zahraniční účastníci. Jednání se zúčastnila rovněž čtyřčlenná delegace z ČSSR, jejímiž členy kromě prof. Kahudy byli dále V. Němec z Úřadu české vlády, D. Krejčová ze Sociologického ústavu SAV a D. Holda z Ústavu marxismu-leninismu UK. Prof. Kahuda vystoupil v závěrečném plenárním zasedání s příspěvkem *K problematice vývoje mládeže* a D. Holda přednesl ve třetí sekci příspěvek na téma *Použití diskriminační analýzy při výzkumu mládeže*.

V den odjezdu, tj. 18. května, byla uspořádána krátká setkání představitelů jednotlivých delegací, která se orientovala především na otázky organizace mezinárodní spolupráce v oblasti sociálních výzkumů mládeže. Význam celé konference je třeba spatřovat především v jejím konkrétním přínosu pro budoucí mezinárodní spolupráci v oblasti zkoumání mládeže, kdy od obecných otázek se přistoupilo ke konkrétním problémům této spolupráce. Konstatovalo se, že v dané situaci, ve které všechny zúčastněné strany vycházejí z pozic marxismu-leninismu, je nutné orientovat se především na metodologické a metodické problémy, a to zejména na úrovní koordinace a sjednocení výzkumných metod a technik.

Dalším krokem k realizaci mezinárodní spolupráce v této oblasti bylo pracovní setkání sociologů mládeže socialistických zemí v Bulharsku. Pracovní porada byla věnována pro-

¹ Podstatná část referátu prof. W. Friedricha byla uveřejněna v Sociologickém časopise č. 4/1974.

blematicke vzájemné dvoustranné i mnohostranné spolupráce v oblasti sociologických výzkumů mládeže v zemích socialistického tábora. Porada se uskutečnila ve dnech 22. a 23. září 1973 ve Varně, kde probíhala dvoustranná jednání, a ve dnech 24.–26. září v Primorsku, kde se konalo společné zasedání zástupců všech zúčastněných zemí. Porady se zúčastnili: N. M. Blinov, zástupce ředitele Ústavu sociologických výzkumů Akademie věd SSSR; J. Mitev, ředitel Ústavu pro sociologický výzkum mládeže (Bulharsko); F. Mahler, zástupce ředitele Ústavu pro výzkum problémů mládeže (Rumunsko); S. Mika, ředitel Ústavu pro výzkum mládeže (Polsko); E. Lovci, vedoucí oddělení Ústavu sociálních výzkumů (Maďarsko); M. Süss, zástupce ředitele Ústředního ústavu pro výzkum mládeže (NDR); V. Němec, pracovník Úřadu vlády CSR, zástupci ÚV SSM (CSR) a A. Matějovský, vedoucí Studijní metodického střediska Ústavu marxismu-leninismu (CSR).

Všechna jednání měla výrazně pracovní a konkrétní charakter. Postupně byly projednány otázky vzájemné spolupráce mezi pracovišti v jednotlivých zemích a provedena kontrola plnění již dříve přijatých dvoustranných dohod.

Během jednání poskytli zástupci výzkumných institucí z jednotlivých zemí podrobné informace o současném stavu výzkumů mládeže jak podle plánů a výsledků práce ústavů, kde sami pracují, tak vzhledem k celkové situaci v příslušné zemi.

Hlavní náplní porady bylo posouzení jednotlivých návrhů na spolupráci v letech 1974 a 1975. Po rozsáhlém jednání byly učiněny některé dohody, které by tvořily konkrétní náplň mnohostranné mezinárodní spolupráce. Mezi nejdůležitější položky patří podle našeho názoru dohoda o konání pravidelných vědeckých konferencí v každém roce a opětné zdůraznění potřeby koordinovat a sjednotit výzkumné metody a techniky, přičemž východiskem bude jejich vzájemná výměna. Mimo jiné byl tehdy přijat i návrh naší delegace na vydání monotematického čísla *Sociologického časopisu* o problematice sociologie mládeže v socialistických zemích.

Závěrem k tomuto pracovnímu setkání sociologů mládeže je možné konstatovat, že byly potvrzeny informace v tom smyslu, že výzkumu mládeže, resp. poznávání problémů integrace mládeže v socialistické společnosti a problémů její výchovy je ve většině socialistických zemí věnována intenzivní pozornost, nesrovnatelně větší než v ČSSR.

* * *

Pokračováním vědeckých setkání pracovníků v oblasti výzkumu mládeže byla mezinárodní konference v Primorsku (Bulharsko) ve dnech 25.–28. 9. 1974. Tématem této konference bylo „Využití výsledků sociologických výzkumů mládeže v praxi“, což je v jistém smyslu obsahovým navázáním na konferenci v Bogensee, neboť i zde byla velká pozornost věnována metodologickým a metodickým otáz-

kám výzkumu mládeže, ovšem se zvláštním zřetelem na jejich celospolečenské využití. Jednání se aktivně zúčastnila delegace CSR, kterou vedl A. Matějovský (pracovník Ústavu marxismu-leninismu UK). Dalšími členy delegace byli D. Holda a Jan Munk (rovněž pracovníci Ústavu marxismu-leninismu UK), V. Němec (zástupce Úřadu vlády CSR) a R. Převrátíl (vedoucí Analyticko-koncepčního oddělení ÚV SSM). Jednání se zúčastnilo dalších šest delegací ze socialistických států: *sovětská delegace* (V. Lisovskij, Leningradská státní universita, V. I. Muchačev, Vysoká komso-molská škola, Moskva, M. Titma, Estonská státní universita, Tartu); *delegace NDR* (prof. W. Friedrich, Ústřední institut pro výzkum mládeže (ZIJF) Lipsko, P. Förster, H. Süss, H. Müller, všichni ze ZIJF Lipsko, H. Quitt, ÚV FDJ, J. Schneider, ÚV SED); *delegace PLR* (St. Mika, ředitel Ústavu výzkumů mládeže, Varšava, J. Tulski, M. Winjarski (oba ÚVM); *delegace MLR* (J. Bara, Ústav společenských věd při ÚV MSDS, Budapešť); *delegace RLR* (K. Mamali, Ústřední ústav pro výzkum problémů mládeže, Bukurešť); *delegace BLR* (P. Mitev, ředitel Střediska sociologických výzkumů mládeže, Sofie, St. Dojnov, I. Velev, K. Nedkova, O. Dalkalyčev, všichni SSVM, Sofie).

Kromě delegací uvedených výše se symposia zúčastnili další pracovníci výzkumných institucí, vysokých škol, pracovníci organizace mládeže, zástupci tisku, rozhlasu a televize z Bulharska.

Cílem symposia bylo předat zkušenosti jednotlivých vědeckovýzkumných pracovišť a státních a společenských organizací z oblasti využití výsledků sociologických výzkumů v praxi. Jednání bylo vedeno tak, aby jeho výsledky a závěry se mohly stát vodítkem při optimalizaci vztahů mezi vědeckovýzkumnými pracovišti a jejich zadavateli — státními, stranickými a mládežnickými orgány. Tomuto cíli odpovídalo i složení tohoto symposia v tom smyslu, že v průběhu jednání aktivně vystupovali nejen zástupci vědeckých institucí jednotlivých zemí, ale také zástupci politických a státních orgánů.

Jednání bylo zahájeno plenárním zasedáním na téma „Aktuální problémy využití výsledků sociologických výzkumů mládeže v praxi“. Hlavní referát přednesl Peter Mitev, ředitel Střediska sociologických výzkumů mládeže v Sofii. Převážná část jednání probíhala ve dvou sekcích. Pracovní část symposia byla uzavřena závěrečným plenárním zasedáním, které vedl P. Mitev a v němž vedoucí obou sekcí zhodnotili a přednesli závěry z jednání obou sekcí.

Jednání první sekce symposia (téma sekce: *Teoretické a metodologické problémy využití výsledků sociologických výzkumů v praxi*) vedl prof. W. Friedrich. V sekci bylo projednáno celkem 14 referátů, jejichž zaměření bylo značně rozdílné.

První referát přednesl A. Matějovský *Dialektika teorie a praxe v sociologickém výzkumu mládeže*; druhý referát O. Dalkalyčeva

(SSVM Sofie) se zabýval problematikou *systémizace informací ze sociologických výzkumů* a vyústil ve zdůraznění nutnosti vytvořit trvale fungující informační systém jak z hlediska praxe, tak z hlediska teorie.

Třetí referát přednesl prof. W. Friedrich na téma *využití výsledků výzkumu v sociální praxi*; týkal se především otázek *aktuality výzkumů mládeže z hlediska současné etapy vývoje socialismu v NDR* a byl uzavřen zdůrazněním nezbytnosti vyšší kooperace a integrace vědeckovýzkumné práce v rámci RVHP.

Čtvrtý referát přednesl P. Förster na téma *Některé problémy uplatnění výsledků výzkumné práce ve společenské praxi*. V referátu byly pojednány problémy ideologických a politických aspektů uplatnění sociologických výzkumů mládeže ve společenské praxi a zvláště pak problematika výchovy vědeckých pracovníků k aktivnímu prosazování vědeckého poznání v sociální praxi.

H. Süssé přednesl referát o aplikaci *výsledků vědeckovýzkumné práce v praxi organizací mládeže*. V referátu byly obsaženy informace o dvou základních formách této aplikace. Jednak jde o průběžnou spolupráci výzkumu s organizací mládeže ve fázi projektu, přípravy, provedení i zhodnocení výzkumu, za druhé pak o zainteresování vědecké rady ústavu na využití výsledků vědeckovýzkumné práce. Ve vědecké radě zasedají zástupci vědeckovýzkumných pracovišť, organizace mládeže, státních i stranických orgánů. Zvláštní pozornost věnoval referent využití výsledků výzkumů v propagandistické práci.

V referátu V. I. Muchačeva byla podána *podrobná informace o práci výzkumného pracoviště VKS* a o jeho perspektivním programu, který je zaměřen na výzkum otázek sociální aktivity mládeže v sovětské společnosti. Zvláštní pozornost byla věnována metodickým problémům výzkumu se zdůrazněním nutnosti využívat při výzkumech mládeže všech sociologických metod a technik.

D. Holda referoval na téma *Některé metodologické principy sociologických výzkumů mládeže z hlediska sociální praxe*.

S dalším referátem vystoupil M. Titma, který referoval o koncepci *longitudinálního výzkumu socioprofesionálních orientací mládeže v SSSR*. Referát byl podnětný především z hlediska metodiky rozsáhlého a dlouhodobého výzkumu, na kterém se podílí řada pracovišť v SSSR (ISI Moskva, Novosibirsk atd.).

J. Bara hovořil ve svém referátu o nutnosti *založit politiku vůči mládeži na vědeckém poznání* a informoval o plánech maďarských soudruhů při budování vědeckovýzkumné základny.

H. Quitt podal *informaci o práci oddělení výzkumů mládeže ÚV FDJ*. S dalšími referáty vystoupili ss. Rajčev, Velev, Mitev, vesměs pracovníci SSVM v Sofii, a hovořili k různým aspektům organizačního zabezpečení vztahu mezi poznáním a praxí.

Posledním referentem v sekci byl R. Převrátil, který hovořil o *dosavadních zkušenos-*

tech s uplatněním sociologických výzkumů v praktické činnosti organizace SSM.

Většina referátů byla projednána v živé diskusi. Závěrečné slovo na zasedání sekce přednesl V. I. Muchačev. Vyjádřil v něm názor, že současná úroveň výzkumů mládeže v jednotlivých socialistických zemích vyžaduje zaměřit úsilí na vyšší stupeň integrace a koordinace vědeckovýzkumné práce.

Jednání druhé sekce (*Konkrétní zkušenosti využití sociologických výzkumů v praxi*) zahájil V. Lisovskij. Nejprve předal slovo zástupci rumunské delegace K. Mamalimu, který podal informaci o *výzkumech problémů mládeže*, které se provádějí v Bukurešti ve Středisku pro výzkum problémů mládeže, a na tomto základě potom konkretizoval rumunské zkušenosti s uplatněním výsledků těchto výzkumů v praxi.

Jako druhá vystoupila v diskusi K. Nedkova, která se zabývala otázkou *forem popularizace sociologie* a především výzkumů mládeže mezi funkcionáři organizace mládeže v souvislosti s potřebou najít společný jazyk, schopný zprostředkovat komunikaci mezi vědeckovýzkumným pracovištěm a komsomolským orgánem. V této souvislosti byla zdůrazněna nutnost popularizovat sociologii mezi komsomolskými kádry a dále nutnost vybudovat dokumentační a informační střediska především pro tyto kádry, ale nejen pro ně.

Jako další vystoupil zástupce delegace NDR H. Müller, který podal informaci o *výzkumech v NDR* (longitudinální výzkum osobnosti) a zkušenostech s využitím těchto výsledků v praxi státních a společenských orgánů. Pracovník Střediska sociologických výzkumů mládeže v Sofii I. Markov vystoupil s poněkud speciálním tématem, informujícím o zkušenostech bulharských soudruhů s *přípravou empirických dat pro strojné početní zpracování* z hlediska využití výsledků v praxi.

J. Tulski z Varšavy referoval o *využití výsledků sociologických výzkumů mládeže průmyslovými podniky* pro formování správného společenského postoje mladých pracujících k vlastní práci.

Jednání sekce pokračovalo referátem V. Lisovského, který se zabýval *využitím výsledků sociologických výzkumů mládeže v Programu komunistické výchovy studentů*. Ve svém vystoupení upozornil V. Lisovskij na své publikace, které by měly v současné době vyjít knižně. Kromě toho podal informaci o připravované publikaci *Mládež v současnosti*. Jde o mezinárodní sborník kolektivních i jiných prací v rozsahu asi 50 stran textu (na jednu zemi) a jednotlivé příspěvky je třeba zaslat V. Lisovskému do konce března 1975 v ruštině.

V diskusi dále vystoupila dr. Dobrudžanska z Varny s kolektivním referátem (Bliznakov, Dobrudžanska, Michajlova) *Problémy sociologických výzkumů v procesu formování osobnosti mladých specialistů na vysoké škole*.

D. Mirčev ze Sofie vystoupil s metodologickým referátem zaměřeným na otázku efektiv-

nosti interview při sociologických výzkumech mládeže.

Jednání této sekce bylo uzavřeno vystoupením M. Winjarského z Varšavy, který přednesl referát na téma „Sociologické výzkumy mládeže a výchovná funkce mládežnických organizací ve škole“.

V průběhu symposia uskutečnila československá delegace řadu setkání s delegacemi ostatních socialistických zemí. Se všemi delegacemi jednala o možnostech, jak zintenzívnit vzájemnou spolupráci, a o konkrétních formách této spolupráce. V zásadě bylo se všemi delegacemi dohodnuto, že v dalším období bude realizována výměna plánů práce, publikací a metodických materiálů. Dá se předpokládat, že tyto formy spolupráce jsou reálné a že bude možno s nimi počítat (s výjimkou Maďarska, kde je výzkumná práce zaměřená na problematiku mládeže ve stadiu plánování).

Na závěr symposia byla uskutečněna porada vedoucích všech zúčastněných delegací a byly přijaty tyto závěry:

— Všechny delegace oceňují iniciativu bulharských soudruhů a souhlasí s tím, aby SSVM v Sofii i nadále vydával informační bulletin o výzkumech mládeže v socialistických zemích. Během let 1974 a 1975 dodají jednotlivá pracoviště materiál pro informační bulletin o jednotlivých zemích. Po publikování zpráv z jednotlivých zemí bude bulletin vycházet jako průběžný informační časopis.

— Pro rok 1975 byla dohodnuta koordinace mezinárodních setkání následujícím způsobem:

a) V květnu 1975 se koná mezinárodní konference v ČSSR (Praha). Hlavním pořadatelem konference je Studijně metodické středisko Ústavu marxismu-leninismu UK, tématem je „Rozvoj mládeže v socialistické společnosti“.²

b) V září 1975 se koná porada vedoucích vědeckovýzkumných pracovišť v Bulharsku.

c) V říjnu 1975 se koná mezinárodní konference v NDR (Lipsko) na téma „Teoretické otázky výzkumu mládeže“ (pořadatel je Ústřední institut pro výzkum mládeže Lipsko).

d) Projekty možných mezinárodních výzkumů mládeže budou posouzeny při jednání v květnu 1975 v Praze.

e) Informace o jednání symposia i o závěrech porady vedoucích delegací budou publikovány v bulletinu SSVM v Sofii (v ruštině).

Celkové zhodnocení výsledků účasti na jednání symposia v Primorsku je dáno několika skutečnostmi. Jednání v plénu, sekcích i při setkáních s jednotlivými delegacemi ukázalo, že je nutné soustavně usilovat o rozšíření a zintenzívnění vědeckovýzkumné práce zaměřené na problematiku mládeže, a to ze dvou zásadních důvodů:

1. Výzkum problémů mládeže v podmínkách socialismu umožňuje zkvalitnit úroveň řízení socialistické společnosti a vede ke zvýšení účinnosti výchovy mladé generace socialistické společnosti.

2. Výzkum mládeže se stává důležitým nástrojem ideologického boje z hlediska k tomu, že současná západní sociologie usiluje o systematický výzkum mládeže s cílem používat jeho výsledků v zápase s marxistickou ideologií.

Vědomí této situace vede většinu pracovníků ze socialistických zemí k závěru o nezbytnosti vytvářet podmínky pro vyšší koordinaci a konkrétní spolupráci mezi jednotlivými socialistickými zeměmi. Lze konstatovat, že nejlepší předpoklady pro takovou spolupráci mají SSSR, NDR, Bulharsko, Polsko a Rumunsko. Situace v ČSSR je poznamenána soustavným opomíjením této tematiky při plánování vědeckovýzkumné práce, situace v Maďarsku je — podle informací, které jsou k dispozici — ještě horší v tom smyslu, že chybí nejen institucionální základna, ale i konkrétní výsledky vědeckovýzkumné práce. Z tohoto hlediska je nezbytné, aby stranické, státní i společenské organizace v ČSSR věnovaly institucionálnímu zjištění a perspektivnímu plánování vědeckovýzkumné práce orientované na problémy mládeže zvýšenou pozornost.

Pokračováním mezinárodních setkání by měla být již zmíněná vědecká konference věnovaná otázkám rozvoje mládeže v socialistické společnosti. Konferenci pořádají UK, ÚV SSM a Československá sociologická společnost v rámci oslav 30. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou. Předpokládá se, že výsledky konference se stanou jedním z řady důkazů o převaze socialistické společnosti, pokud jde o zajištění rozvoje mládeže, a že přispějí k vyvrácení některých nemarxistických a antisocialistických koncepcí o postavení a úloze mládeže v socialismu.

Plánovaná konference by se mohla stát nejen východiskem pro rozsáhlou mezinárodní spolupráci československých sociologů mládeže s pracovníky vědeckovýzkumných institucí v socialistických státech, ale mohla by přispět i k dalšímu sjednocení a koordinaci vědeckovýzkumné práce s potřebami praxe v rámci ČSSR.

Antonín Matějovský — Dalibor Holda

Pomoc sociologie při rozvoji intenzifikace národního hospodářství

Toto téma bylo hlavním námětem sociologického semináře, který uspořádala Sociologická společnost při ČSAV, pobočka v Ostravě, ve dnech 12. a 13. listopadu 1974 v hotelovém domě Merkur v Havířově.

Sociologický seminář byl připraven ve spolupráci s krajským výborem KSČ v Ostravě, který na jednání vyslal své zástupce J. Morise, vedoucího ideologického oddělení KV KSČ v Ostravě, a L. Brumka, tajemníka městského výboru KSČ v Ostravě.

V hlavním referátu *Proces intenzifikace v ostravské průmyslové oblasti*, vypracovaném Z. Krčem, tajemníkem pro průmysl na KV KSČ v Ostravě, byla věnována pozornost některým obecným faktorům ovlivňujícím in-

² Podle posledních informací se tato konference v r. 1975 konat nebude.